מדינת ישראל

הקרן לשיקום מחצבות

הקרן לשיקום מחצבות

דו"ח פעילות לשנת 2014

עריכת הדו"ח: יעל בר מאור סטודיו לאדריכלות נוף

צילומים: ארכיון הקרן לשיקום מחצבות

תמונת השער: מחצבת ברניקי טבריה במהלך עבודות השיקום

מאי 2015

מחצבת החד"צ המשוקמת

תוכן עניינים:

	עמוד:
מבוא: מר יוסי וירצבורגר, יו"ר הנהלת הקרן לשיקום מחצבות	3
חברי הנהלת הקרן לשיקום מחצבות בשנת 2014	5
דו"ח הכנסות והוצאות לשנת 2014	6
פירוט הוצאות שיקום מחצבות בשנת 2014	7

פרויקטים נבחרים בשנת 2014

מחצבות החד"צ, מכתש רמון	8
מחצבות הקאולין	10
מחצבת אבו זניימה	13
מחצבות שיש מצפה רמון	14
מחצבות ניצנה	15
מחצבת הר ניצים	16
מחצבת נחל באר שבע-חצרים	17
מחצבת נחל הבשור-רעים	18
מחצבת תום ותומר	20
מחצבת שתולים-עד הלום	21
מחצבת קיסריה	22
מחצבת בנימינה	25
מחצבת עין חרוד	26
מחצבת קיפודן	28
מחצבת נווה אור	30
מחצבת יבנאל	31
מחצבת ברניקי-טבריה	32
מחצבת שפרעם	34

נספחים:

נספח 1 - חוק שיקום מחצבות	36
נספח 2 - תקנות המכרות תשל"ח 1978	38
נספח 3 - מסמך מדיניות הקרן לשיקום מחצבות	40
נספח 4 - שיקום מחצבה נטושה-היכן מתחילים?	43

מבוא

מר יוסי וירצבורגר, יו"ר הנהלת הקרן לשיקום מחצבות

דו"ח פעילות הקרן לשיקום מחצבות לשנת 2014 כולל סקירה פרטנית של פרויקטים נבחרים ב-18 מחצבות מבירניקי - טבריה בצפונה של הארץ ועד מכתש רמון בדרומה.
בפתח הדו"ח מצוי מידע כללי על הקרן הכולל את רשימת חברי הנהלה המכהנים ותמצית דו"ח הכנסות והוצאות מבוקר. כנספחים לדו"ח מצורפים, לנוחיות המעוניינים, נוסחי החוק והתקנות הקובעים את נהלי הפעילות של הקרן וכן את מסמך המדיניות שעל פיו פועלת הקרן במתן הקצאות כספיות לפרויקטים השונים.
במהלך שנת 2014 טיפלה הקרן בכ-18 מחצבות הנמצאות בשלבים שונים של הלכי השיקום. ישנן מחצבות אשר העבודה בהן מתמשכת לאורך שנים וזאת על ידי הוספת שכבות שיקום נוספות על ידי הקרן כגון מחצבת חד"צ במכתש רמון ומחצבת בנימינה. ובצידן מחצבות המצויות באזורים חדשים בהן הקרן נכנסת לשיקום לראשונה כגון מערב מכתש רמון במחצבת אבו זנימה או במחצבות המצויות בכניסה הצפונית למצפה רמון, מחצבות אלו נכנסו לתכנון מפורט בסופה של שנת 2013 ובסיומה של שנה זו הוצאו למכרז לאחר סיום פרוגרמה אשר גובשה יחד עם הרשות המקומית ורט"ג.
שיתוף הפעולה המבורך אשר החל בשנה שעברה הוביל לכך שבשנה זו שוקמה מחצבה ראשונה בתחומי יערות אשר באחריות קק"ל - מחצבת קיפודן.
כמו בשנים הקודמות הקרן קידמה את השבת הטבע לאזרחים בשטחים נרחבים על ידי שיקום נחלים בדרומה של הארץ. בשנה זו הוכנס למעגל שיקום הנחלים נחל נוסף, נחל ניצנה המצוי בסמיכות לגבול עם מצרים.
בשנה זו אף חידשנו והנגשנו את אתר הקרן לטובת הציבור, וזאת כדי שהציבור יהיה חשוף לפעולתה של הקרן ותקוותנו כי כתוצאה מכך אזרחים נוספים יפנו לקרן על מנת שהקרן תשקם מחצבות נטושות נוספות.

מחצבת ברניקי, מבט על העתיקות בסמוך למחצבה

כתובת אתר הקרן www.kasham.org.il ואנו סמוכים ובטוחים כי יזמים, מתכננים, בעלי עניין אחרים ובעיקר אזרחים מהשורה ימצאו בו חומרים מועילים.

אנו תקוה כי קוראי הדוח השנתי יימצאו בו את יכולותיה של הקרן ויפנו אלינו בפניות חדשות נוספות על מנת שנוכל להחזיר עוד שטחים לטבע ולטובת הקהילה.

יוסי וירצבורגר
יו"ר הנהלת הקרן לשיקום מחצבות

מתוך טקס חנוכת מחצבות חד"צ המשוקמות מכתש רמון

חברי הנהלת הקרן לשיקום מחצבות
שנת 2014

מר יוסי וירצבורגר	משרד התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים	יו"ר ההנהלה
מר ישראל סקופ	רשות מקרקעי ישראל	מרכז פעולות ההנהלה
גב' חנה ויטלזון	משרד הפנים מנהל התכנון	חברה
מר יובל פלד	רשות הטבע והגנים	חבר
מר שארבל שחאדה	משרד התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים-המפקח על המכרות	חבר
מר מנחם זלוצקי	המשרד להגנת הסביבה	חבר
מר אריק ליבוביץ	משרד הכלכלה	חבר
מר דור בלוך	משרד האוצר-אגף תקציבים	חבר
מר יוסי בר ניב	רשות מקרקעי ישראל	מ"מ מרכז פעולות ההנהלה
מר שמואל מנדלביץ	איגוד יצרני חומרי מחצבה	משקיף
מר פנחס כהנא	קרן קיימת לישראל	משקיף

מר צבי זיו	מזכיר הקרן לשיקום מחצבות
עו"ד מירב קנולר	יועצת משפטית הקרן לשיקום מחצבות
רו"ח ירדנה שהם	חשבת הקרן לשיקום מחצבות
מר יורם לביטוב	מבקר פנים

טקס לציון גמר עבודות שיקום המחצבות בגן לאומי צבעי הרמון

דו"ח הוצאות והכנסות
לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר 2014 (בש"ח)

מתוך המאזן המבוקר שנערך על ידי רואת חשבון ירדנה שהם

הכנסות
(אלפי ש"ח)

הכנסות מבעלי מחצבות	13,512

הוצאות
(אלפי ש"ח)

שיקום מחצבות	14,657
הנהלה וכלליות	1,765
סה"כ	16,422
גרעון מפעילות	(2,910-)

עבודות השיקום במחצבת ברניקי-טבריה

הוצאות שיקום מחצבות
לתקופה מה-1 בינואר 2014 עד ה-31 בדצמבר 2014

הנתונים בשקלים לפי מחצבות
(לא כולל הוצאות על סקרים)

שם המחצבה	מיקום (רוחב/אורך)	שטח (בדונם)	סכום ההוצאה (בש"ח)	תיכנון (בש"ח)	ביצוע (בש"ח)
נחף-פארק עירוני	231000/760120	40	4,255.00	4,255.00	0.00
שגב תאר"ס	224600/752100	13	5,604.90	5,604.90	0.00
גניגר	223720/730110	10	15,934.10	15,934.10	0.00
ברניקי דרום-טבריה	251150/742250	35	1,045,585.12	98,211.68	947373.44
יבנאל	247540/733425	30	92,040.00	92,040.00	0.00
נווה אור	250940/721580	40	54,288.04	54,288.04	0.00
א.ת. חצב-נחשונים ב'	195320/662640	60	3,852.00	3,852.00	0.00
הר-טוב (מערת אבשלום)	202150/629350	20	7,415.00	7,415.00	0.00
מכתש רמון חד"צ-גן לאומי	185500/501200	2300	1,606,029.36	118,952.00	1,487,077.36
מכתש רמון אבו זניימה-נחל עפיפון	185200/499800	80	27,458.50	27,458.50	0.00
כרמיאל-פארק הגליל	227310/757270	90	7,268.80	7,268.80	0.00
חצור הגלילית	249930/765320	120	8,805.10	8,805.10	0.00
חצרים - נחל באר שבע	171000/569600	650	2,946,188.25	217,407.50	2,728,780.75
בנימינה	194800/715800	490	64,829.81	64,829.81	0.00
קורנית	223760/749600	3	3,261.00	3,261.00	0.00
שדות ים 1 קיסריה שבונה 12	191170/710010	18	112,844.00	112,844.00	0.00
נחל קיפודן	240900/719260	20	190,128.22	88,554.62	101573.60
מחצבת כפר תבור	238460/730900	30	57,415.00	57,415.00	0.00
הר אביטל-מזרח	275280/779340	50	96.00	96.00	0.00
קאולין-הנגריה-מכתש רמון	185200/503100	120	447,171.47	33,817.47	413,354.00
שתולים - עד הלום	168200/631800	85	28,808.10	28,808.10	0.00
מחצבות נחל הבשור קטע רעים-קו ירוק	145600/588500	3500	5,743,733.27	233,573.50	5510159.77
יסודות	186430/635320	80	12,980.00	12,980.00	0.00
נגבה-1 - גבעת תום ותומר	169350/619880	314	162.00	162.00	0.00
סמר חול	203100/413300	340	205,589.00	0.00	205,589.00
מחצבת דושן (חלק)	24900/71735	44	21,240.00	21,240.00	0.00
שיש אלה מצפה רמון	18085/50465	55	109.00	109.00	0.00
נחל תבור-דבוריה	23720/72980	35	516,541.27	10,038.90	506,502.37
ניצים בור מס' 1	205100/560050	68	14,868.00	14,868.00	0.00
מחצבת שפרעם - חלק א'	219587/744838	34	2,821,541.27	148,862.00	2,672,679.27
מחצבות שיש נוש 39033 כניסה למצפה רמון	180000/504000	600	52,762.40	52,762.40	0.00
הר שחר-משאבי שדה מתקנים צרפתי	182109/547465	65	49,581.00	49,581.00	0.00
מחצבת הגבס מכתש רמון	500000/187000	20	13,629.00	13,629.00	0.00
עין חרוד חלק א'	234500/716500	60	4,329.00	4,329.00	0.00
הבור הקרסטי צבעי רמון מכתש רמון	188300/502320	20	46,256.00	0.00	46,256.00
ניצנה חופרי הדרום ופרהוד	545800/191300	327	59,038.00	59,038.00	0.00
נחל הגיבורים-ואדי רושמייה-חיפה	200750/744900	264	555.20	555.20	0.00
	סה"כ		16,292,192.18	1,672,043.32	14,157,759.20

תצפית אל עבר הכינרת ממחצבת ברניקי-טבריה המשוקמת

מחצבות חד"צ, מכתש רמון

מחצבות החד"צ המשוקמות

תכנון: צבי דקל, אדריכל נוף ואמדו אדריכלות נוף.
פיקוח: בן דרורי, רשות הטבע והגנים

שיקום מחצבות חרסית דמויית צור (חד"צ) במכתש רמון, הינו חלק מיוזמה כוללת של הקרן לשיקום מחצבות לשיקום מחצבות מכתש רמון בשטח כולל של 5000 דונם ובתקציב של למעלה מ- 28 מיליוני שקלים עד כה. עבור פעילות שיקום המחצבות במכתש רמון הוענק לקרן לשיקום מחצבות, רשות הטבע והגנים ומכון ויצמן למדע, אות "מגשים ארץ ישראל יפה לשנת 2009" בתחום שימור נכסי טבע ונוף .

במחצבות חד"צ בוצעו עבודות שיקום נופי ואקולוגי נרחבות במסגרת תכנית שיזמה הקרן לשיקום מחצבות בשיתוף רשות הטבע והגנים ובתיאום המועצה המקומית מצפה רמון.

בנוסף לשיקום השטח, התכנית כללה, הסדרת מסלולי הליכה ושבילי אפניים, נקודות תצפית עם שילוט הסבר לגבי תופעות גיאולוגיות שנחשפו במהלך החציבה, אגם שכשוך קטן ודיונה מיוחדת עבור פעילות ילדים.

בשנת 2014, הסתיימו עבודות הפיתוח והתקיים טקס חנוכת האתר בנוכחות שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים מר סילבן שלום.

טקס פתיחת מחצבות החד"צ המשוקמות לציבור

טקס פתיחת מחצבות החד"צ המשוקמות לציבור

שילוט מחצבות הקאולין, מכתש רמון

מחצבת הקאולין המשוקמות

תכנון שיקום מחצבות הקאולין: עמית סגל ז"ל, אדריכלית נוף
עיצוב שילוט: דנית גלר

מחצבות הקאולין המשוקמות במכתש רמון פעלו עד שנת 2001. הקאולין הינו מחצב אשר נכרה באתר זה, מינרל חרסיתי רך אשר משמש את תעשיית התרופות, הקוסמטיקה, הקרמיקה ועוד. לאחר סיום פעילות המחצבות יזמה הקרן לשיקום מחצבות את שיקומן של מחצבות הקאולין כחלק משיקום מחצבות מכתש רמון. עבודות השיקום התבצעו בשנים 2005-2007, במסגרתן מולאו בורות החציבה, בוצעו עבודות לייצוב מצוק החציבה, הונחו מדרגות אבן והובאו ערמות חול צבעוני מאתרים אחרים ברחבי המכתש. בור חציבה אשר מתמלא עונתית במי נגר נותר להנאת המטיילים.

הקרן לשיקום מחצבות יזמה תכנית לשילוט האתר, הכולל שלטי הסבר על ההיסטוריה הגיאולוגית של האתר, שלטי הכוונה, הוראות התנהגות באתר וכן שלטי הסבר על פעילות המחצבות ושיקומן. בנוסף תוכנן שלט לזכר אדריכלית הנוף עמית סגל ז"ל, מתכננת שיקום מחצבת הקאולין שנפטרה בשנת 2008.

בשנת 2014 הושלמה עבודת הצבת השילוט החדש באתר.

שילוט במחצבת הקאולין לזכר אדריכלית הנוף עמית סגל ז"ל

שילוט במחצבת הקאולין

שילוט במחצבת הקאולין

שילוט במחצבת הקאולין

מחצבת אבו זניימה-נחל עפיפון

ערמות החומר ובורות החציבה במחצבת אבו זניימה-נחל עפיפון

תכנון: שרון חפר חייקין, אדריכלית נוף.
ייעוץ סביבתי: גיאו-טבע ייעוץ סביבתי בע"מ

מחצבת אבו זניימה ממוקמת כחמישה קילומטרים דרום מזרחית למצפה רמון, בתוך מכתש רמון במרחק גדול משבילי הליכה מסומנים. המחצבה מורכבת משלושה בורות חפירה: שניים קטנים ואחד גדול בשטח של כשלושים דונם. המקום נטוש מזה מספר עשורים ובעבר נחצבה בו חרסית דמוית צור. השטח לשיקום מהווה פסיפס של בורות חציבה, ערמות חומר טפל ושטח טבעי שאינו מופר בשל תהליך מיון חומר החציבה שנעשה בשטח.

הקרן לשיקום מחצבות, בשיתוף רשות הטבע והגנים והמועצה המקומית מצפה רמון יזמו תכנית שמטרותיה שיקום אקולוגי נופי והסדרת השטח מבחינה בטיחותית. תכנית השיקום מתבססת על שיחזור ערוצי זרימת מי הנגר, תוך שימוש בחומר הקיים באתר, כלומר יצירת איזון בין המילוי לחפירה, כך שלא יהיה צורך להביא או להוציא חומר מהאתר.

במהלך שנת 2014 הושלמו עבודות התכנון ופורסם מכרז לביצוע עבודות שיקום המחצבה.

ערמות החומר ובורות החציבה במחצבת אבו זניימה-נחל עפיפון

מחצבות שיש, מצפה רמון

מחצבות השיש הנטושות

תכנון: אמדו אדריכלות נוף.

מחצבות השיש ממוקמות בסמוך לכניסה הצפונית למצפה רמון. המחצבות הנטושות משתרעות על שטח של כ650 דונם, בהן חצבו בעבר אבן הנקראת "אבן מצפה", אשר משמשת לריצוף, חיפוי קירות וכן כמשטחי "שיש" למטבחים. המחצבות מרוחקות כקילומטר מהשכונות הצפוניות של מצפה רמון ורובע דרכי הבשמים. לאחר סיום פעילות המחצבות נותרו שטחים מבותרים. אתר המחצבות הנטושות הכיל שברי אבן מנוסרים ובולדרים חצי מעובדים.

ביוזמה משותפת של הקרן לשיקום מחצבות, רשות מקרקעי ישראל והמועצה המקומית מצפה רמון קודמה תכנית לשיקום מחצבות השיש הנטושות, בתהליך תכנון השיקום נעשה שיתוף ציבור עם תושבי מצפה רמון והשכונות הסמוכות.

התכנית קבעה שיקום טופוגרפי, הכשרת שבילי הליכה והקמת חניון לילה לטובת המטיילים באזור. הוואדיות העוברים בשטחי המחצבות שוקמו ובפתחי הוואדיות הוקמו טרסות חקלאיות.

בשנת 2014 התקבל היתר בניה ופורסם מכרז לביצוע עבודות שיקום המחצבות.

מחצבות נחל ניצנה

מילוי בורות החפירה צילום: צופיה רוזנר סלע

תכנון: צופיה רוזנר סלע, אדריכלית נוף ואיריס בורנשטיין, אדריכלית נוף.

מחצבות ניצנה ממוקמות באפיק נחל ניצנה על יד כפר ניצנה הנמצא כ-70 קילומטרים דרומית-מערבית לבאר שבע, סמוך לגבול בין ישראל למצרים. המחצבות צמודות לתל ניצנה, ולבסיס הטורקי לשעבר עוג'ה אל חפיר הסמוכים לגבולם הדרומי של חולות חלוצה.

הקרן לשיקום מחצבות ורשות הטבע והגנים יזמו תכנית לשיקום המחצבות, התכנית מציעה לשמר את תוואי מסילת הרכבת הטורקית ושיקום נופי ואקולוגי לערוץ הנחל. בנוסף, מציעה התכנית הטמנת בולדרים גדולים בגבול הצפוני למניעת מעבר של כלים כבדים מהמחצבה הפעילה הסמוכה וטיפול ממוקד בערמות עפר קטנות.

פעולות נוספות שהוצעו בתכנית הן: מילוי בורות גדולים, הורדת שכבת חישוף עליונה מהאזורים המופרים והטמנתה בעומק בורות המילוי ואיסוף חלוקי נחל ויצירת מערומים.

מצוק צפון מערבי צילום: צופיה רוזנר סלע

מחצבת הר ניצים

תשריט שטח הכרייה והחציבה כאתר פסולת

תכנון ועריכת תסקיר סביבתי: חברת אביב AMCG.

מחצבת הר ניצים המשוקמת הינה בור חציבה נטוש הממוקם בצפון מזרח הנגב, המחצבה משתרעת על פני 47 דונמים. הקרן לשיקום מחצבות יזמה תכנית שמטרתה החזרת פני השטח למצבם ויעודם הקודמים, כשטח חקלאי. החזרת פני השטח לקדמותם תעשה ע"י הטמנה של פסולת יבשה באזור בור החציבה עד למילויו. פסולת יבשה מוגדרת כפסולת שאינה מכילה מרכיבים אורגאניים רקבוביים ו\או חומרים מסוכנים. על פסולת זו נמנית פסולת בניין וגרוטאות לפי הנחיות המשרד להגנת הסביבה. התכנית מאפשרת להפעיל באתר מתקני הפרדה, מיון טיפול ומחזור פסולת יבשה. לאחר הטמנת הפסולת באתר, מתוכנן שיקום נופי המחזיר את נוף החקלאות.

אתר הפסולת מיועד לשמש את העיירה ערערה שבנגב, הממוקמת כשלושה ק"מ מן המחצבה הנטושה וסובלת כיום ממחסור בפתרונות הטמנת הפסולת בצורה מוסדרת. תכנית זו תואמת את העקרונות של תכנית האב של המשרד להגנת הסביבה-מחוז דרום לטיפול בפסולת יבשה על פיהם ישנה עדיפות לפתרונות במחצבות או בורות נטושים ושיקומם באמצעות מילוי בפסולת יבשה. נעשה תסקיר סביבתי לבדיקת השפעות סביבתיות לפי דרישת הועדה המחוזית לתכנון ובניה מחוז דרום והמשרד להגנת הסביבה.
בשנת 2014 הוצע תשריט חדש המציע לייעד את שטח הכרייה והחציבה כאתר הטמנת פסולת.

מחצבת נחל באר שבע-חצרים

מחצבת נחל באר שבע במהלך עבודות השיקום

תכנון: איתמר בן שדה, אדריכל נוף.
תכנון הנדסי: חובב אלגביש מהנדס-לביא נטיף מהנדסים
פיקוח: דוד אקרשטיין

בסמוך לקיבוץ חצרים, בנחל באר שבע, התבצעה במשך שנים כרייה של חומר ואדי לצורכי בניה. ערמות של חומר טפל שנותרו בשטח ובורות כרייה אשר נותרו פתוחים גרמו לשיבושים בניקוז הטבעי באזור. ביוזמה משותפת של הקרן לשיקום מחצבות ורשות הניקוז 'שקמה-בשור' נעשו עבודות לשיקום המחצבה. במסגרת עבודות שיקום אלו, נערכו עבודות עפר להסדרת אפיק הנחל, בניית גביונים לייצוב המדרונות ובניית פינות ישיבה מחופות בחלוקי נחל הצופות על האתר.

בשנת 2014 הושלמו עבודות שיקום המחצבה.

עבודות עפר להסדרת אפיק נחל באר שבע

מחצבת נחל הבשור-קטע רעים

מצפור מפגש הנחלים

תכנון: משה צ'ובוצקי, מהנדס ואסף קשטן, אדריכל.
ייעוץ אדריכלות נוף: איתמר בן שדה, אדריכל נוף.
פיקוח: דוד אקרשטיין, מהנדס.

באפיק נחל הבשור, בקטע שבין קיבוץ רעים במזרח לבין גבול רצועת עזה במערב, ישנן מחצבות נטושות אשר מצויות בתחום שמורת טבע. עקב עבודות הכרייה במחצבות הופר אפיק הנחל. הפרה זו גרמה לבעיות סחף והתמוטטות גדות הנחל. מצב זה הביא במשך השנים להרס של שטחי חקלאות נרחבים ולסחיפתם של ממצאים ארכיאולוגים באתר העתיקות חורבת גררית.

ביוזמה משותפת של הקרן לשיקום מחצבות, המועצה האזורית אשכול, רשות ניקוז שקמה-בשור ורשות הטבע והגנים, הוכנה תכנית לשיקום המחצבות והסדרת אפיק הנחל. התכנית אושרה כחוק כתכנית ניקוז, ובשנת 2014 הסתיימו עבודות השיקום והנחל חזר לאיתנו.

הסדרת תוואי נחל הבשור

דיפון תעלת ניקוז לנחל הבשור

מחצבת תום ותומר

תכנית כללית לשיקום מחצבת תום ותומר

תכנון: טוך סרגוסי, אדריכלות נוף.

מחצבת תום ותומר היא מחצבת כורכר עזובה הממוקמת צפונית לקיבוץ נגבה, על גבעה הנקראת 'תום ותומר'. בשטח המחצבה הוקם גן זיכרון לזכר חללי אסון המסוקים אשר אירע בארבעה בפברואר בשנת 1997. בין 73 חיילי צה"ל אשר ניספו באסון היו תומר קידר וחברו תום כיתאין. הוריו של תומר חגית ויואב קידר, יזמו את הקמת הגן לזיכרם של שני החברים. בעת הקמת גן הזיכרון שיקם יואב קידר, בסיוע הקרן הקיימת לישראל, חלק מן המחצבה הנטושה. האתר מתוכנן כגן בוטני של צמחיה ארץ ישראלית, והוא טומן בחובו פינות הנצחה, שבילי הליכה ואזורי ישיבה. במקום מבקרים רבים ומתקיימים באתר ערבי שירה וסיורים.

הדמיה לשביל הכניסה-מחצבת תום ותומר

הקרן לשיקום מחצבות יזמה תכנית שיקום והסדרת האתר, במסגרת זו נעשה שינוי ייעוד הקרקע לשטח ציבורי פתוח וכן לשיקום שטחים נוספים במחצבה הנטושה. במהלך שנת 2014 התגבשה תכנית מעודכנת לביצוע השיקום בהתחשב במצב הקיים שכבר נעשה, בשיתוף המועצה האזורית יואב ובתיאום מול הוגה רעיון השיקום, מר יואב קידר מקיבוץ נגבה. התכנון עודכן וקיבל את אישור כל הנוגעים בדבר. התכנית הינה ברמת פירוט של "תכנון מוקדם" כשהתכניות המפורטות לביצוע נמצאות בתהליכי עבודה ויושלמו בשנה הבאה.

מחצבת שתולים-אגם גבעתי

מחצבת שתולים

תכנון: אמאדו אדריכלות נוף.

מחצבת שתולים המשוקמת הינה מחצבה נטושה, הממוקמת במפגש הנחלים: נחל אלה ונחל גבעתי עם נחל לכיש אשר ממשיך מערבה אל מתחת לגשר 'עד-הלום'. בשל השינויים במבנה הטופוגרפיה שיצרה החציבה, נוצר במקום אגם אשר שטחו כ-11 דונם ועומקו במרכז כ-3.5 מ'.
באגם צמחית מים טבעית כגון: סוף, סמר, פיסטיה צפה (חסת מים) וצמחי גדות, כגון: ערברבה שעירה ואשלים. ממערב לאגם ומצפון לגדת נחל לכיש, שתי חורשות אקליפטוסים המשמשות לפנאי ונופש, וכן במדרון המקיף את האגם עצי אקליפטוס רבים. ממזרח לאגם שדה בור המתמלא באביב במרבדי פריחה.

הקרן לשיקום מחצבות הכינה תכנית לשיקום המחצבה בשיתוף רשות ניקוז שורק - לכיש והמועצה האזורית באר טוביה. מטרות התכנית: שיקום נופי ושימור נוף המחצבה כחלק מרצף מערכות אקולוגיות בנחלים לכיש, אלה וגבעתי, שימור וחיזוק האגם כבית גידול לח הכולל צמחיה ובעלי חיים ייחודיים ופיתוח האגם וסביבתו כמוקד לשימושי נופש ופנאי.

במסגרת זו הקרן לשיקום מחצבות השלימה תכנית בניין עיר (תב"ע) להסדרת ייעוד שטח האגם וסביבתו כשטח ציבורי פתוח.

בשנת 2014 התקבלה הנחיה להפקדת התכנית והנחיות לפרסומה.

מחצבת קיסריה

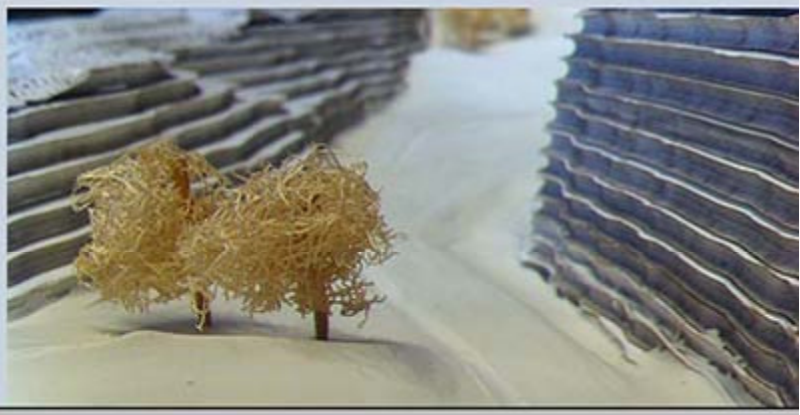
הדמיה: טורנר-צורנמל אדריכלות נוף

תכנון: צורנמל טורנר, אדריכלות נוף

מחצבת קיסריה הינה מחצבת כורכר הממוקמת בסמוך לשכונה 12 בקיסריה. המחצבה נכללת בתחום התכנון והפיתוח של שכונה 21 החדשה בקיסריה, אשר הושלמו בה הכנת התשתיות, ומגרשיה משווקים בהצלחה בימים אלו. ליבת המחצבה מהווה מעין מכתש כאשר הדופן המזרחית של המחצבה היא מצוק כורכר מרשים המהווה מרכיב לשימור בתכנון העתידי. את מתחם המחצבה "עוטפת" השכונה החדשה במפלס העליון משלושה כיוונים: צפון, מערב ומזרח.

המחצבה מתוכננת להיות "ריאה ירוקה" ושטח ציבורי פתוח לרווחת התושבים. מדרום למחצבה השטח הטופוגרפי מתון והדרגתי הכולל את דיונות החול ושביל טיול המוביל לים. הרעיון התכנוני מתבסס על שלושה היבטים מנחים: השיקום הנופי, הנגשת השטח להולכי רגל - ועיצוב בהשראת זרם אומנות האדמה. השיקום הנופי כולל עיצוב טופוגרפי ושזרוע בשטח המחצבה, הנגשת השטח תבוצע באמצעות מערכת של שני שבילי כורכר גרוס ומהודק בעלי אופי שונה. הקונספט העיצובי מתבסס על הדגשת המחצבה כנוף מעשה ידי אדם בלב השטח הטבעי. עבודות עפר יאוזנו בין הדופן הצפונית לדרומית באמצעות חפירה ומילוי.

דגם: טורנר-צורנמל אדריכלות נוף

מחצבת קיסריה

סיור חברי הנהלת הקרן לשיקום מחצבות במחצבת קיסריה

דגם של תכנית השיקום מחצבת קיסריה: צורנמל טורנר אדריכלות נוף

מחצבת בנימינה

תכנית רעיונית לשיקום מחצבת בנימינה

אדריכלות נוף
טוך • סרגוסי בע"מ

תכנון: טוך סרגוסי, אדריכלות נוף.
תכנון שיקום חלקי בעבר: מילר-בלום, אדריכלות נוף.

מחצבת בנימינה ממוקמת מצפון למושבה בנימינה, בחוטם הכרמל. הקרן לשיקום מחצבות שותפה בשיקום המחצבה ביחד עם המועצה המקומית בנימינה ורמת הנדיב מאז שנת 1994, וכבר שיקמה שני חלקים של המחצבה על פי תכנון אדריכלי נופי של משרד מילר בלום אדריכלות נוף. בשנת 2007, הופסקה עבודת החציבה כליל והמחצבה הועברה בשלמותה לטיפול הקרן לשיקום מחצבות. ביוזמת הקרן לשיקום מחצבות הוכנה תכנית לשיקום סופי של כל שטח המחצבה, בתכנון טוך-סרגוסי אדריכלות נוף.

בשנת 2014 אושרה התכנית המפורטת לשיקום מחצבת בנימינה. כמו כן, הוחל בהכנת התכניות המפורטות לביצוע עבודות השיקום תוך שילוב הערות וריעונות מקרב ציבור תושבי בנימינה והסביבה.

תהליך העבודה על תכנית שיקום מחצבת בנימינה הינו תהליך משותף של הקרן לשיקום מחצבות, מועצה מקומית בנימינה-גבעת עדה, רמת הנדיב וצוות היגוי מגופים שונים שמלווה את התוכנית.

מחצבת עין חרוד

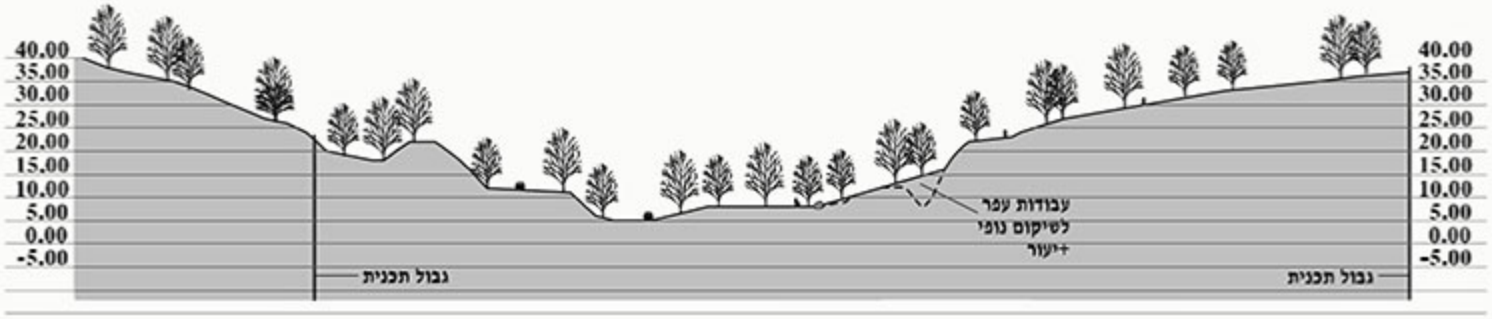
מחצבת עין חרוד. צילום:ערן געש

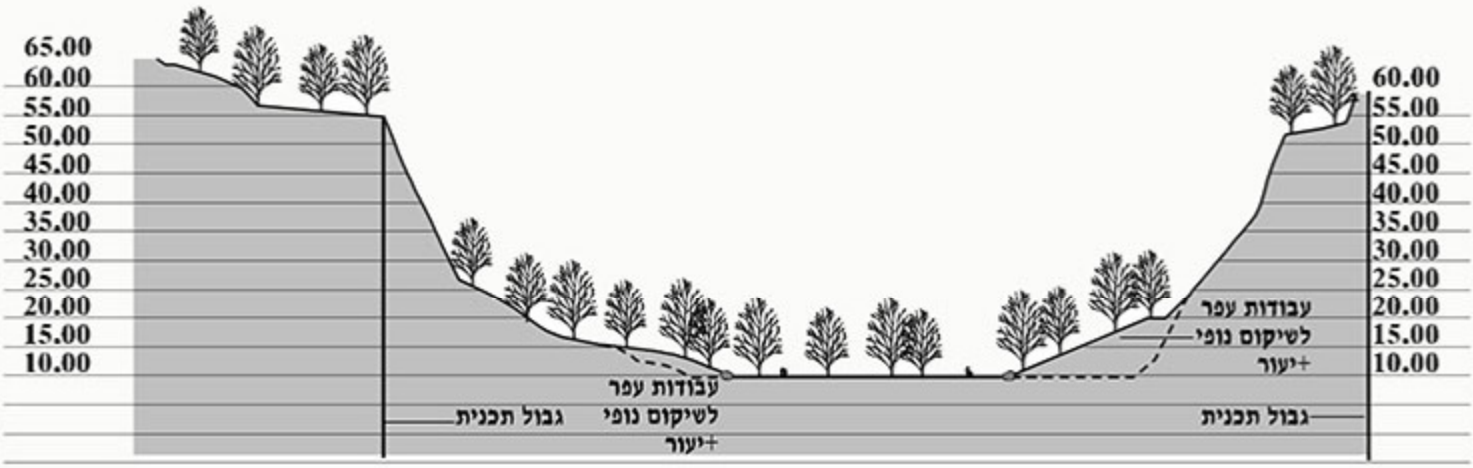
תכנון: ערן געש, אדריכל נוף

מחצבת עין חרוד ממוקמת במורדות הגלבוע הצפוניים, היא פועלת מאז שנות ה-30 של המאה ה-20. עבודות הכרייה המאסיביות של המחצבה הותירו צלקת בנוף. בשנת 2012 אושרה תכנית להרחבת שטחי המחצבה דרומה. על פי הוראות התכנית להרחבת שטחי המחצבה, נקבע כי יש לשקם נופית את בור החציבה הצפוני, בו עבודות הכרייה הסתיימו, כתנאי להמשך כרייה בחלק הדרומי. קטע המחצבה לשיקום נמצא בסמיכות ליער גלבוע, לפי תכנית המתאר הארצית ליערות ולייעור, תמ"א 22.

ביוזמת הקרן לשיקום מחצבות ובשיתוף עם הקרן הקיימת לישראל, החל תהליך תכנון לשיקום חלקה הצפוני של המחצבה. הפרוגרמה אשר נקבעה עבור תכנית השיקום כוללת שיקום פני השטח באמצעות שימוש בחומר טפל מעבודות הכרייה למילוי בור החציבה הצפוני, יצירת רציפות של יחידת נוף יער ע"י נטיעות בשטחים המיועדים לשיקום, שילוב דרך גישה עבור המטיילים ורוכבי האופניים מתוך יער גלבוע אל האזור המשוקם, שימור אזורי קינון אשר התפתחו על מצוקי החציבה הנטושים ויצירת הסדרי בטיחות לטיול בקרבת המצוקים. בהתאם לפרוגרמה זו הוכנה תכנית לשיקום בור המחצבה הצפוני. תכנית השיקום, בצירוף נספח נופי, הוגשה לאישור הועדה המקומית לתכנון ולבניה גלבוע והועדה המחוזית צפון.

בשנת 2014 אושרה התכנית להפקדה.

חתכים המציגים את העבודות עפר לשיקום הנופי של מחצבת עין חרוד

מחצבת קיפודן

בורות חפירה. צילום:ניר נויפלד

תכנון: ערן געש, אדריכל נוף
פיקוח: ניר נויפלד ממשרד אריה טל "בונה טל מהנדסים"

מחצבת קיפודן הינה מחצבה נטושה הממוקמת בתחום שטחי המרעה של קיבוץ בית השיטה. נחל קיפודן מורכב מערוצים צרים אשר נותרו לא מעובדים באזור זה, מהווה מרכיב חשוב באזור זה בתפקודו כ"מסדרון אקולוגי" ארצי בין הגלבוע לרמות יששכר בתוך אזור חקלאי אינטנסיבי. האזור מאופיין בסוואנת עשבוניים ושיזף מצוי.

הקרן לשיקום מחצבות יזמה הכנת תכנית לשיקום שטחי המחצבה. התכנית כוללת יישור השטח באמצעות עבודות עפר והסדרה של פני קרקע עליונים, נטיעת עצים וגידור פרטני לעצים. תכנון הנטיעות במסגרת שיקום המחצבה נעשתה בתיאום ובשיתוף הקרן הקיימת לישראל. אופי הנטיעות תואם את נוף היער פארק המצוי באזור, מרבית העצים אשר נטעו הינם: שיזף מצוי בשילוב עצי אלה, אלון תבור וחרוב.

בשנת 2014 הסתיימו עבודות השיקום והשטח הפך ליער נטוע.

שתילת העצים. צילום:ערן געש

שתילת העצים

מחצבת נווה אור

מחצבת נווה אור, מבט מהמחצבה לכוון צפון. צילום: אמדו אדריכלות נוף

תכנון:אמדו אדריכלות נוף

מחצבת נווה אור הינה מחצבת בזלת נטושה, הממוקמת בסמוך לקיבוץ נווה אור, בצפון עמק בית שאן. הייחודיות של המחצבה הינה במיקומה הסמוך לשבר הסורי אפריקאי ובנקודת גובה מיוחדת המאפשרת הצצה גיאולוגית נדירה אל תהליכים שעברו על האיזור לפני מליוני שנים.

חלק משטח המחצבה מצוי בסמיכות לתחום שמורת טבע מוכרזת וחלקו האחר סמוך לשטח הכולל בתמ"א 35 שמורת טבע מוצעת. פעילות המחצבה יצרה שלושה מצוקי חציבה הנראים מרחוק. במרוצת השנים החלה להתפתח על הקרקע באתר צמחיית בר הכוללת בעיקר מינים עשבוניים, חד שנתיים ורב שנתיים ועצי שיזף בודדים. עם זאת פני השטח נותרו פגועים וישנם שפכי עפר ומצוקים שאינם מוסדרים.

הקרן לשיקום מחצבות, בשיתוף המועצה האזורית עמק המעיינות ורשות מקרקעי ישראל יזמה תכנית שמטרתה - שיקום נופי ואקולוגי של המחצבה, והחזרת השטח, ככל הניתן, למצבו הטבעי. תכנון המחצבה נעשה בתיאום עם רשות הטבע והגנים. התוכנית כוללת פינוי פסולת הבניין המפוזרת באתר, עבודות עפר לריכוך הטופוגרפיה, הנמכת המצוקים ונטיעת עצי שיזף.

בשנת 2014 פורסם מכרז פומבי ונבחר קבלן לביצוע עבודות השיקום.

מחצבת יבנאל

מחצבת יבנאל

תכנון: טוך סרגוסי, אדריכלות נוף .

מחצבת יבנאל ממוקמת במושבה יבנאל שבגליל התחתון, ליד נחל יבנאל בקירבה ליער קק"ל. המקום טומן בחובו פוטנציאל נופי ותצפיות יפות לנוף הסובב. המחצבה ממוקמת בסמוך לבית הקברות של הישוב ודרך הגישה משותפת גם למחצבה וגם לבריכת מקורות.

שטח המחצבה זוהה כמתאים להיות שטח ציבורי פתוח אשר ישמש את תושבי הישוב יבנאל. המועצה המקומית בשיתוף הקרן לשיקום מחצבות החליטו לקדם תכנית לשיקום המחצבה ולייעוד האתר כפארק.

לאחר הכנת תכנון מוקדם לשיקום המחצבה כפארק, במהלך שנת 2014 הוחלט על הכנת תוכנית סטאטוטורית לשיקום המחצבה. במהלך הכנת התכנית התברר שיש צורך להסתמך על תוכנית המתאר לישוב יבנאל כדי שהפארק יהיה צמוד דופן לישוב. תוכנית המתאר נמצאת בהליכי הכנה, ולכן נעשה תאום בין שיקום המחצבה והפיכתה לפארק לבין תכנית המתאר של הישוב.

מחצבת יבנאל. צילום: טוך סרגוסי

מחצבת ברניקי

עבודות שיקום מחצבת ברניקי. צילום:צורנמל טורנר אדריכלות נוף

תכנון: צורנמל-טורנר, אדריכלות נוף .

מחצבת ברניקי אשר ממוקמת במורדות הדרומיים של הר ברניקי, דרומית לטבריה, הינה מחצבה נטושה אשר נמצאת בתוך אזור בעל ערכים ארכיאולוגיים, היסטוריים ונופיים. הר ברניקי אשר קרוי על שמה של הנסיכה ברניקי וצופה על הכינרת, הינו אתר צלייני. בראש ההר ישנם שרידים של כנסיה שפעלה מהתקופה הביזנטית ועד סוף התקופה הצליינית.

הקרן לשיקום מחצבות יזמה תכנית שיקום למחצבה, והפיכתה לשטח ציבורי פתוח. למרגלות ההר נותרו שרידיה של העיר טבריה מהתקופה הרומית, תקופה בה היוותה העיר מרכז חשוב ליהודי הגליל, והמחצבה צופה על שרידים אלו.

בשנת 2014 הושלמו עבודות הפיתוח של השטח הפתוח וניתן לצפות ממנו על האגם ולטייל להר ברניקי.

עבודות שיקום מחצבת ברניקי. צילום: צורנמל טורנר

עבודות שיקום מחצבת ברניקי. צילום: צורנמל טורנר

מחצבת שפרעם

בחזית התמונה: שטח שעבר שיקום נופי עם השלמת הנטיעות

תכנון: זאב קליין, אדריכל נוף
מפקח: משה דרור, מהנדס

המחצבה ממוקמת בסמוך לעיר שפרעם, ובמשך שנים רבות סיפקה חומר גלם לתעשיית הבטון. המחצבה סיימה את פעילותה בשנת 2011.

הקרן לשיקום מחצבות יזמה תכנית לשיקום חלקי בה ישוקמו שתי מדרגות חציבה עליונות במחצבת שפרעם, אשר נצפות מכביש 79 ומהוות מפגע חזותי. במסגרת התכנית תוכננו טרסות מגוננות באורך כולל של 2,000 מטרים. תכנית השיקום החלקית מתואמת עם עיריית שפרעם ורשות מקרקעי ישראל המקדמים תכנית המייעדת את השטח לאזור תעסוקה, ספורט ונופש.
במסגרת עבודות השיקום נבנו טרסות מבולדרים, פוזרה אדמה גננית, נפרשה צנרת השקיה, ונטעו עצים ממינים חסכניים במים הנמנים עם צמחיית ארץ ישראל.

בשנת 2014 הסתיימו עבודות השיקום.

מחצבת שפרעם המשוקמת

מחצבת שפרעם המשוקמת

נספח 1

חוק לשיקום מחצבות

חלק י"ג: שיקום מחצבות (תיקון: תשל"ג)

112 . הגדרות

בחלק זה, "בעל מחצבה" - לרבות מי שמפעיל אותה למעשה, בין אם ניתן לו רשיון חציבה ובין אם לאו.

113 . הודעה בדבר הצורך בשיקום מחצבה

ראה המפקח שניצול מחצבה פלונית או חלק ממנה הופסק, רשאי הוא להודיע לבעל המחצבה, בהודעה מנומקת, שאתר המחצבה טעון שיקום (להלן - הודעת שיקום); כן יודיע ברשומות שאתר המחצבה טעון שיקום.

114 . ועדת ערר

(א) שר המשפטים ימנה ועדת ערר ויקבע את מושבה.

(ב) ועדת הערר תהיה של שלושה; יושב-ראש הועדה יהיה שופט בית משפט מחוזי, ושני החברים האחרים יתמנו האחד בהמלצת שר הפיתוח והשני בהמלצת שר הפנים.

(ג) ליושב-ראש ועדת הערר יהיו כל הסמכויות הנתונות ליושב-ראש ועדת חקירה לפי סעיפים 9 ו-11 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט- 1968.

(ד) ועדת הערר לא תהיה קשורה בדיני הראיות אלא תפעל בדרך שתיראה לה מועילה ביותר לבירור השאלות העומדות להחלטתה.

115 . ערר

(א) הרואה עצמו נפגע בהודעת שיקום וכן בעל הקרקע (או חוכרת בחכירה לדורות, כמשמעותו בחוק המקרקעין, תשכ"ט-1969, רשאים לערור על ההודעה לפני ועדת הערר.

ב) ועדת הערר רשאית לאשר את ההודעה בשינויים או בלי שינויים, או לבטלה;

(ג) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות את המועדים והדרכים להגשת ערר לפי סעיף זה ואת סדרי הדין בו, לרבות הוראות בדבר הוצאותיו.

116 . שיקום בידי בעל מחצבה

(א) בעל מחצבה שקיבל הודעת שיקום והודיע למפקח תוך חדשיים מיום קבלת ההודעה שרצונו לשקם את המחצבה בעצמו, ישקם אותה, ובלבד -

(1) שיבצע את פעולות השיקום לפי הוראות חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965 (להלן - חוק התכנון), והתקנות והתכניות על פיו. (2) שיתחיל בפעולות השיקום תוך שלושה חדשים מיום שהודיע על רצונו לשקם את המחצבה..

(ב) לא המשיך בעל המחצבה את פעולות השיקום בשקידה ראויה או לא סיים אותן תוך התקופה שקבע המפקח, או לא ביצע את פעולות השיקום לפי ההוראות האמורות בסעיף קטן (א)(1), תהיה רשות שמורות הטבע רשאית לבצע את פעולות השיקום והמפקח יהיה רשאי לדרוש מבעל המחצבה את החזרת הסכומים ששולמו לו על חשבון השיקום לפי סעיף 120(ב)(3), כולם או מקצתם.

מחצבת קיפודן בתהליך השיקום ונטיעת העצים. צילום: ניר נויפלד

117. תכנית שיקום

(א) לא היתה תכנית לפי חוק התכנון שחלה על מחצבה פלונית, או לא כללה תכנית כאמור הוראות בדבר שיקום המחצבה, יכין המפקח, לאחר התייעצות עם מנהל רשות שמורות הטבע, תכנית לשיקום המחצבה ויקבל אישור לתכנית השיקום מאת הועדה המחוזית לתכנון ולבניה .

(ב) המפקח יציין בהודעת השיקום את המקום והזמן שבהם אפשר לעיין בתכנית השיקום המאושרת .

118. שיקום בידי רשות שמורות הטבע

חלפו שלושה חדשים מיום ששלח המפקח הודעת שיקום ולא הוגש ערר ולא הודיע בעל המחצבה שרצונו לשקם את המחצבה בעצמו, ונתקיימו הוראות סעיף 117, רשאית רשות שמורות הטבע לשקם את אתר המחצבה .

119. ערר מעכב את הביצוע

הוגש ערר על הודעת השיקום, יידחה ביצוע עבודת השיקום, בין בידי בעל המחצבה ובין בידי רשות שמורות הטבע, עד לאחר החלטת ועדת הערר, או עד שחלפו חדשיים לפחות ממועד משלוח הודעת השיקום, הכל לפי המאוחר .

120. קרן לשיקום מחצבות (תיקון: תשל"ט)

(א) שר הפיתוח רשאי, בהסכמת שר האוצר ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת, להקים בתקנות קרן לשיקום מחצבות .

(ב) בתקנות כאמור רשאי השר -

(1) לקבוע את הרכב הנהלת הקרן, דרכי עבודתה וסמכויותיה;

(2) לחייב בעל מחצבה לשלם לקרן תשלומים לפי כמות החומר שנחצב בה או לפי סוגי חומר שונים, או לפי אחוזים מהכנסות המחצבה, או לפי קני-מידה סבירים אחרים שייקבעו בין לכלל המחצבות ובין לסוגים שבהן;

(3) לקבוע הוראות בדבר החזר ההוצאות, כולן או מקצתן, לבעל מחצבה ששיקם אותה בעצמו, או לרשות שמורות הטבע, אם היא שיקמה את המחצבה בהתאם לסעיף 118, לרבות הוראות בדבר תשלום מקדמות .

פקודת המכרות 1925 .

מחצבת שפרעם המשוקמת

תקנות המכרות (הקרן לשיקום מחצבות)
תשל"ח 1978

בתוקף סמכותי לפי סעיף 120 לפקודת המכרות (להלן - הפקודה), בהסכמת שר האוצר ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת אני מתקין תקנות אלה:

1 . הקמת קרן

מוקמת בזה קרן לשיקום מחצבות לפי חלק י"ג של הפקודה (להלן - הקרן) .

2. . הרכב הנהלת הקרן (תיקון: תשנ"ט)

(א) הקרן תנוהל בידי הנהלה בת שמונה חברים (להלן - ההנהלה), כשהמפקח על המכרות יהיה חבר קבוע בתוקף תפקידו ושבעה חברים נוספים יהיו נציגי המשרדים והרשויות הבאות, וכל אחד מהם יתמנה בידי השר של אותו המשרד או בידי המנהל של אותה הרשות:
(1) משרד התשתיות הלאומיות;
(2) משרד האוצר;
(3) משרד הפנים;
(4) משרד העבודה והרווחה;
(5) מינהל מקרקעי ישראל (להלן - המינהל);
(6) רשות שמורות הטבע;
(7) המשרד לאיכות הסביבה .

(ב) יושב ראש ההנהלה יהיה נציג משרד התשתיות הלאומיות .

(ג) מרכז פעולות ההנהלה יהיה נציג המינהל .

3 . סדר עבודה של ההנהלה

(א) ההנהלה תקבע את סדרי דיוניה ועבודתה, במידה שלא נקבעו בתקנות אלה, והחלטותיה יתקבלו ברוב קולות; היו הקולות שקולים, יכריע קולו של היושב-ראש .

(ב) ההנהלה תתכנס אחת ל-60 יום לפחות ונוכחות רוב החברים תהווה מנין חוקי לכל דבר .

(ג) יושב ראש ההנהלה ביחד עם נציב המינהל, או ביחד עם חבר אחר של ההנהלה שהיא תבחר לכך, יהיו מורשים לחתום בשם ההנהלה על כל מסמך שבתחום סמכותה, לרבות דרישות תשלום לקופת הקרן או הוראות תשלום מקופת הקרן .

(ד) ההנהלה תנהל פנקסים וחשבונות ותפרסם, באמצעות המינהל, דין וחשבון שנתי על הוצאותיה והכנסותיה. .

4 . תשלומים

בעל מחצבה ישלם לקרן את התשלומים המפורטים בתוספת לפי הסוגים והכמויות של חומר שנחצב במחצבה כמפורט בתוספת, ובמועדים שייקבעו על ידי הנהלת הקרן .

5 . סמכויות ההנהלה

ההנהלה תהיה מוסמכת -
(1) לגבות את התשלומים האמורים בתקנה 4, באמצעות המינהל כנאמן של הקרן ולקבוע מועדים וסדרי גביה לתשלומים אלה;
(2) להחליט על החזרת הוצאות שיקום של בעל מחצבה, כולן או מקצתן, שהוצאו לצורך ביצוע תוכנית שיקום לפי סעיף 116 של הפקודה, וכן להחליט על מתן מקדמה לבעל מחצבה, בשיעור שתיקבע, לצורך ביצוע תכנית השיקום כאמור;
(3) לעקוב אחר ביצוע תכנית שיקום שמומנה על פי פסקה (2);
(4) להתייעץ עם מומחים כראות עיניה, לבקש הוכחות על הוצאות שהוציא בעל מחצבה ולערוך בדיקות שהיא רואה צורך בהן בקשר להחלטותיה לפי פסקאות (2) ו-(3);
(5) לממן הוצאות הכרוכות כהפעלת הקרן .

6 . החזרת הוצאות שיקום

הוצאות השיקום, כולן או מקצתן, יוחזרו לבעל מחצבה בהתאם לאישור שיינתן מראש מאת הנהלת הקרן .

7 . בקשה להחזר הוצאות שיקום

(א) בקשה לאישור החזר הוצאות שיקום תוגש להנהלת הקרן על ידי בעל המחצבה לפני שיתחיל בשיקומה. .

(ב) בקשה לאישור החזר הוצאות שיקום תכלול -
(1) הודעת השיקום;
(2) תכנית שיקום מאושרת;
(3) הצעה תקציבית לשיקום .

8 .. אישור החזר הוצאות

הפעולות שבעדן רשאית הנהלת הקרן לאשר החזר הוצאות הן -
(1) הכנת תכנית שיקום והכנת הצעת תקציב לשיקום;
(2) שיקום פני השטח;
(3) שינוי פני השטח לצורך שיקומו .

תוספת (תקנה 4)

תשלומים לקרן

התשלום לכל טונה באחוזים ממחיר המכירה הממוצע של סוג החומר שנחצב החומר עמוס על כלי הרכב בשער המחצבה

.1	אדמת מילוי	6.0%
.2	חול	4.0%
.3	כורכר	3.0%
.4	חצץ	1.0%
.5	גבס	0.7%
.6	אבן למוזאיקה	0.3%
.7	חרסית	0.2%
.8	אבן שיש	0.1%
.9	אבן לתעשית הסיד	0.1% ממחיר המכירה של הסיד
.10	אבן וחרסית לתעשית המלט	0.1% ממחיר המכירה של המלט
.11	כל חומר אחר שנחצב	1%

המחיר הממוצע ושיעור התשלום באגורות ייקבעו על ידי הנהלת הקרן, על סמך פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של חודש ינואר וחודש יולי של כל שנה, לתשלום ב-1 באפריל ו-1 באוקטובר באותה שנה .

ק"ת תשל"ח, 1626; תשנ"ט, 179 .

מחצבת קיפודן המשוקמת. צילום: ניר נויפלד

נספח 3

מסמך מדיניות הקרן לשיקום מחצבות

לעניין החזר הוצאות שיקום של מחצבה שהוכרזה כנטושה

מבוא

סמכותה של הקרן לממן החזר הוצאות שיקום קבועה בתקנה 5(2) לתקנות המכרות (קרן לשיקום מחצבות), תשל"ח-1978 (להלן – "התקנות") . הוראת התקנה קובעת כי, הנהלת הקרן רשאית להחליט על החזר הוצאות השיקום, כולן או מקצתן, לשם ביצוע תכנית שיקום לפי סעיף 116 לפקודת המכרות.

" ההסדר הסטטוטורי בנושא שיקום מחצבות נקבע בתיקון משנת 1973 של פקודת המכרות על ידי הוספת חלק יג' לפקודה שכותרתו "שיקום מחצבות". תכליתו של הסדר זה היא לשקם מחצבות לאחר הפסקת פעילות החציבה בהן, כדי לרפא את הפגיעה בנוף הנגרמת עקב פעולות החציבה וכדי לאפשר את ניצול השטח המשוקם לטובת הציבור בהתאם לייעוד הקרקע."

תקנה 8 לתקנות מפרטת רשימה סגורה של פעולות, בגינן רשאית הנהלת הקרן לאשר החזר הוצאות ואילו הן:

1. הכנת תכנית שיקום.
2. הכנת תקציב לשיקום.
3. שיקום פני השטח.
4. שינוי פני השטח לצורך שיקומו.

בהתאם להוראת התקנה האמורה, רשאית הנהלת הקרן לממן, באופן מלא או חלקי, פעולות הנכללות בגדר אחת מהפעולות המפורטות להלן:

עקרונות-מנחים לאישור השתתפות הקרן במימון השיקום והיקפה:

הנהלת הקרן תשקול את השיקולים הבאים בטרם תאשר את השתתפות הקרן במימון פרויקט שיקום, ואם אישרה – בטרם תקבע את היקף המימון ומפרט הסעיפים הממומנים.

1. אישור המימון יתייחס אך ורק לסעיפים מוגדרים מראש הכרוכים בביצוע תכנון ו/או ביצוע השיקום, בהתאם לעקרונות מסמך מדיניות זה להלן. בנוסף, יקבע אחוז ההשתתפות של הקרן, באותם הסעיפים שמימונם אושר. אחוז המימון יכול שיהיה זהה לכלל הסעיפים ויכול שישתנה ביחס לסעיפים מסוימים. כמו כן, המימון של סעיפים מסוימים יכול שיהיה מותנה בקיומם של תנאים מוקדמים.

2. שיעור ההשתתפות של הקרן בסעיפי ההשתתפות שלה בתקציב השיקום, יקבע, בין היתר לאור היקף המימון של הקרן בפרויקט כולו. ככל שהיקף המימון הכללי של הקרן בפרויקט יהיה נמוך יותר, תשקול הקרן באהדה הגדלת היקף המימון בסעיפים שאושרו על ידה.

3. הקרן תבחן, במסגרת שיקוליה, את מידת היתכנות המעשית של ביצוע הפרויקט, ללא מימון הקרן ו/או במימון חלקי של הקרן, ביחס להיקף המימון המבוקש ממנה. הקרן תהיה רשאית לצמצם ואף לבטל את השתתפותה במימון פרויקט שיקום, אשר בחינתה מצביעה על כך כי הוא יכול להתבצע גם ללא השתתפותה.

4. בנוסף ובהמשך לאמור בסעיף 3 לעיל, הקרן תבחן במסגרת שיקוליה מהו ייעודו התכנוני החדש של השטח המיועד לשיקום. תערך אבחנה בין יעוד ציבורי לבין יעוד מסחרי. הקרן תשקול באהדה השתתפות בהיקף גדול יותר, בפרויקטים לשיקום שייעודם החדש הוא ציבורי, ואשר אין צפויות מהן הכנסות כלכליות.

עת"מ (ירושלים) 269/07 התאחדות קבלני התשתיות ומפעילי הצמ"ה נ' הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים ואח'. פסק דינו של כב' השופט יונתן עדיאל.

5. ככלל, ביצוע שיקום יותנה בקיומו של גורם-אחראי אשר ייטול על עצמו מחויבות ברורה ותקפה למימון הוצאות התחזוקה של השטח, לאחר גמר ביצוע השיקום, בהתאם לאופי התחזוקה הנגזר מאופיו של השיקום, היקפו והשימושים העתידיים להם הוא מיועד

6. הנהלת הקרן תהיה רשאית, מקום שמצאה לנכון לעשות כן, להגביל את היקף ההשתתפות במימון הפרויקט בסכום נומינאלי ולקבוע כי בכל מקרה, תקרת המימון של הקרן לא תעלה על סכום שנקבע מראש. הודעה בדבר הגבלת התקרה כאמור, תימסר לכלל הגורמים המעורבים במימון פרויקט השיקום, טרם תחילת ביצועו.

7. ככלל, הקרן תשתתף במימון עבודות נדרשות לצורך שיקום, מסוג העבודות הבאות, בהיקף שיקבע על ידה:

7.1. ביצוע עבודות שיקום נופי תוך שימוש בחומרי גלם משטח המחצבה ו/או מובלים (לרבות מעובדים), על פי תכניות מאושרות כחוק.

7.2. ביצוע עבודות תשתית ו/או הסדרת דרכי גישה לאתר המשוקם (לרבות הנחת מצעים וסלילה) וזאת לפי שיקול דעתה של הקרן ובלבד שהתקיימו כל התנאים המפורטים להלן במצטבר:

7.2.1. על פי תכנית שהתקבלה על ידי הנהלת הקרן.

7.2.2. השטח המשוקם מיועד, למטרות ציבוריות.

7.2.3. "תשתית" לעניין סעיף זה משמעה: סלילה, ו/או קווי ביוב וניקוז ו/או קווי מים ו/או חשמל ובלבד והיא חיונית לקיום הפרויקט בשיעור מידתי להיקפו.

7.3. ככלל, הקרן תשתתף במימון ביצוע תשתיות להנגשת בעלי מוגבלויות באתרים אשר מיועדים על פי ייעודם החדש לשימוש ציבורי .

7.4. עבודות גינון והשקיה לרבות התקנת מערכת השקיה.

7.5. עבודות הנדרשות לצרכי בטיחות המבקרים באתר, לרבות אך לא רק: יישור פני השטח, ייצוב המדרונות, הקמת גדרות, הצבת שילוט מתאים, כיסוי בורות ו/או מקורות מים וכל עבודה ו/או פעולה אשר לגביהן השתכנעה הקרן כי יש בהן צורך בטיחותי.

7.6. טיפול בסילוק צמחיה המוגדרת כ"מין פולש", ככל שהיא כלולה ברשימת המינים הפולשים שהוכרה ע"י הקרן, כפי שתעודכן מעת לעת, וככל שיש בכך כדי לתרום להצלחת ביצוע השיקום ו/או תחזוקתו לאורך זמן.

7.7. במקרים מיוחדים הקרן תהיה רשאית לאשר ביצוע עבודות הדרושות למניעת עיכוב משמעותי של אפשרות השיקום של המחצבה, ובלבד שעלות עבודות אלו לא תעלה על כרבע מעלות השיקום המתוכנן.

7.8. באתרים המיועדים לשיקום למטרות מסחריות הקרן תשקול להשתתף בביצוע חלק מעבודות העפר, בין היתר, בהתחשב בסדרי עדיפותה ותקציבה.

8. בהתייחס לשיקום שטח המיועד למטרה ציבורית - הקרן תעשה מאמץ לאתר גורמים נוספים אשר ישתתפו במימון השיקום.

9. הקרן תשתתף במימון בדיקות, סקרים ומחקרים, ככל שהם דרושים לפי שיקול דעתה, לעניין שיקומה של מחצבה מסוימת או לשיקומן של מחצבות מסוג מסוים, או לאופן הביצוע המיטבי של עבודות שיקום מסוג מסוים. הקרן תאשר מימון לעניין זה בכפוף להוראת תקנה 5(4) לתקנות, לרבות סמכויות עזר הנגזרות ממנה.

10. הקרן תשתתף במימון הכנתן של תכניות שיקום בכל רמות התכנון, לרבות הכנת נספחים נדרשים ו/או מסמכים מקצועיים נלווים על פי דרישות וועדות התכנון או גורם מקצועי מוסמך על פי כל דין. על אף האמור לעיל, הקרן לא תממן הכנת תסקירי השפעה על הסביבה. בנוסף, הקרן תשמור לעצמה שיקול דעתה לממן נספחים נדרשים, כגון נספח תחבורה או נספח ניקוז, או ייעוץ אקולוגי) מקום בו התוכנית מייעדת את השטח לצרכי ציבור, להבדיל מצורך מסחרי ו/או כלכלי. בכל מקרה, השתתפותה של הקרן במסמכים ו/או בייעוץ כאמור, תהיה רק במקום שבו, לדעת הקרן, משרתים נספחים אלה, באופן ישיר, את תכלית השיקום.

11. ככלל, הקרן תתמקד בביצוע עבודות עפר נדרשות לצרכי תשתית בלבד. הקרן תהיה רשאית לחרוג מהנחיה זו במקרים בהם תמצא הצדקה מיוחדת לכך, בהתייחס לשטחים המיועדים לשימוש ציבורי.

12. ככלל, הקרן לא תממן ולא תשתתף במימון פעולות הנדרשות לצרוך ניקוי ו/או סילוק פסולת שנשפכה באתר של מחצבה נטושה. הקרן תהיה רשאית לחרוג מהנחיה זו במקרים בהם תמצא הצדקה מיוחדת לכך ובלבד שימצא מקור נוסף אשר ישתתף במימון.

13. ככלל, הקרן לא תממן ולא תשתתף במימון שיקום מחצבות עתיקות, כמשמעותו של המונח "עתיקה".

14. בחוק העתיקות, למעט השתתפות במקרה בו נדרש שיקום בשל פגיעה סביבתית -נופית או בטיחותית.

15. הקרן תשקול השתתפות במימון פעולות שימור מבנים ומתקנים, והצגת היסטוריית החציבה במחצבות.

16. הקרן תשתתף בשיקום מחצבות החושפות תופעות טבע ייחודיות תוך השתתפות במימון הצגתן.

17. הקרן תממן שיקום מחצבות באפיקי נחלים בהם התבצעה כרייה, לרבות בנית גביונים ורכישת חומר הגלם לביצוע השיקום והובלתו לאתר, מקום שהדבר נדרש. היקף השתתפותה של הקרן בביצוע שיקום כאמור תעשה בהתחשב באמות המידה המפורטות לעיל ותוך התחשבות באמצעי המימון של רשויות הניקוז.

18. הקרן תשתתף במימון הכנת מסמכי תכנון ותקציב שיקום לפי הפירוט להלן:

18.1. תכנית שיקום, על פי הוראות חוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965.

18.2. תכנית שיקום, על פי הוראות חוק הניקוז.

18.3. תכניות עבודה מפורטות לביצוע השיקום.

18.4. נספחים תכנוניים/גיאולוגיים/סביבתיים הנדסיים נדרשים לביצוע השיקום, כמפורט להלן.

18.4.1. תכניות עבודה מפורטות.

18.4.2. מפרטים טכניים.

18.4.3. כתבי כמויות.

18.4.4. מסמכי מכרז על נספחיהם

18.4.5. אומדן מתכנן.

18.4.6. חוות דעת מקצועיות נדרשות.

מתוך טקס חנוכת מחצבות חד"צ המשוקמות במכתש רמון

נספח 4

שיקום מחצבה נטושה – היכן מתחילים? מדריך לרשויות המקומיות

אודות הקרן לשיקום מחצבות

הקרן הינה הגוף המרכזי במדינת ישראל שאמון על שיקום המחצבות. תפקידה של הקרן הוא להחזיר שטחים בהן הסתיימה החציבה לרווחת הציבור, וזאת על ידי שיקומם לטובת שטחי תיירות, פארקים, מרכזי לימוד גיאולוגיים, תעשייה, ניקוז ושימושים נוספים לטובת הציבור כולו. מחצבות משוקמות משדרגות את האזור מבחינה סביבתית, ציבורית, ונדל"נית ובכך משרתת הקרן אינטרס לאומי וציבורי לשמירה על ערכי הטבע והנוף.

בתום השיקום מעבירה הקרן את האחריות הכוללת על האתר המשוקם ותפעולו לידי הרשות המקומית/האזורית הרלוונטית, מכאן חשיבות עצומה לשיתוף פעולה בתהליך מצד הרשויות המקומיות כחלק מרכזי בהצלחתו.

שיקום לדוגמא: מחצבת אפיק ברמת הגולן

מחצבת אפיק אשר משטחה נחצב טוף במשך שנים וכתוצאה מכך הפכה לאתר לא חוקי להשלכת פסולת בניין, שוקמה לפארק תיאטרון פתוח לרווחת הציבור, בשיתוף המועצה האזורית גולן.

לפני השיקום

לאחר השיקום

איך אני יודע אם באזורי קיימת מחצבה נטושה?

הקרן הכינה סקר מחצבות נטושות. בסקר נכללו כל המחצבות הנטושות ברחבי הארץ. הסקר מופיע באתר האינטרנט של הקרן. מוצע להיכנס לאתר בכתובת: kasham.org.il, ולבדוק האם באזורך מצויות מחצבות נטושות. כמו כן דו"ח המחצבות הנטושות מופיע כשכבה באתר המפות הממשלתי בכתובת www.govmap.gov.il -. שם השכבה מחצבות נטושות.

איתרתי מחצבה בתחום השיפוט של הרשות שלי- כיצד אני מברר אם היא הוכרזה כנטושה? מי מכריז על מחצבה כנטושה?

בהתאם לפקודת המכרות, המפקח על המכרות במשרד התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים, רואה שבאתר המחצבה מוצה החומר ולפיכך הוא רשאי להכריז על המחצבה כנטושה.
לפיכך מי שמעוניין בהכרזה על מחצבה כנטושה, יכול לפנות למפקח על המכרות או/ו לקרן לשיקום מחצבות, בבקשה להכריז על המחצבה כנטושה הראויה לשיקום.

לאחר שמחצבה מוכרזת כנטושה- מה השלב הבא ולמי פונים כדי לקדם את השיקום?

לאחר שאותרה מחצבה נטושה, וברשות המקומית הוחלט שיש צורך לשקמה, יש לנקוט ב-2 צעדים ראשונים חשובים:

1. יש לערוך פרוגרמה ובה יפורטו המטרות שלשמם רוצים לשקם את שטח המחצבה.
2. יש לאתר את השטח של המחצבה על גבי מפה.

את החומר הנ"ל יש לשלוח למזכירות הקרן לשיקום מחצבות- רח' מנחם בגין 125, תל אביב.

מה ניתן לעשות עם מחצבה נטושה? אילו שימושים ניתן לעשות באתר לאחר השיקום?

על פי החוק והתקנות, הקרן לשיקום מחצבות מממנת תכנון ושיקום של מחצבות נטושות בהתאם ליעוד שיקבע, והכל בהסכמת בעלי הקרקע, (רשות מקרקעי ישראל, או בעלים אחר לפי העניין).

בדרך כלל רשות מקרקעי ישראל מסמיכה את הקרן לתכנן שיקום של שטחים למטרות ציבוריות שאינם למטרות מסחריות.

דוגמאות לתכנון ושיקום מחצבות בהתאם לנאמר לעיל: פארק עירוני, חניון דרכים, שטח ציבורי פתוח, שמורת טבע, גן לאומי, שטחי יער וכדומה.

כמה זמן נמשך תהליך השיקום בדרך כלל?

תהליך השיקום כולל הכנת תכנית בנין עיר בהתאם לחוק התכנון והבניה, תכנית מפורטת לביצוע השיקום הכוללת כתב כמויות, מפרט טכני ואומדן מחירים.

לאחר אישור התוכנית המפורטת ע"י הנהלת הקרן, יש להכין היתר בניה כחוק.

לאחר קבלת היתר הבניה, הקרן מפרסמת מכרז פומבי לביצוע עבודות השיקום (אך מגבילה את המכרז במתן זכות סירוב ראשון למפעיל המחצבה האחרון, בהתאם לחוק).

משך זמן ביצוע השיקום נמשך בד"כ מספר חודשים. משך אישור התכנית יכול להימשך ממספר חודשים עד מספר שנים, בהתאם לעבודת ועדות התכנון המוסמכות.

בטרם פרסום המכרז, הקרן חותמת על הסכם עם הגוף העתיד לקבל לחזקתו את השטח המשוקם, (רשות מקומית, גוף ממלכתי אחר), בו הוא המתחייב לתחזק את השטח בגמר עבודות השיקום ומרגע שתועבר אליו האחריות על השטח המשוקם.

מחצבת אביטל המשוקמת תכנון: צורנמל טורנר אדריכלות נוף

מה נכלל במסגרת "סל השיקום" של הקרן לשיקום מחצבות?

עבודות שיקום המחצבות כוללות בדרך כלל עבודות עפר, גינון והשקיה. ניתן לראות פירוט של העבודות במסמך המדיניות של הקרן המפורסם באתר.

מי מבצע את השיקום ומי מממן את העבודות?

את השיקום מבצע בעל זכות הסירוב הראשון או אם ויתר עליה, הקבלן שזכה במכרז הפומבי שפורסם ע"י הקרן לשיקום מחצבות. הקרן משלמת עבור ביצוע העבודות ישירות לקבלן, כנגד ביצוע בפועל ואינה מעבירה תקציבים לרשויות המקומיות.

האם אפשר שאת העבודה יבצעו ספקי שירות מהאזור?

הקרן לשיקום מחצבות כפופה להוראות חוק חובת מכרזים ובהתאם לכך, לא ניתן לתת העדפה לספקי שירות מהאזור הגיאוגרפי הסמוך דווקא. הקרן מפרסמת מכרז פומבי בו נכללים תנאי סף המגדירים את הרשאים להשתתף במכרז, לפי סוג העבודות הנדרשות.

לאחר סיום השיקום- מי אחראי על האתר ומה תפקידו?

כאמור – עוד בטרם פרסום המכרז הפומבי לביצוע עבודות השיקום, מחתימה הקרן את הרשות המקומית על הסכם בו היא מתחייבת לקבל אחריות על השטח ולתחזק אותו בגמר עבודות השיקום. בהתאם להסכם, בסיום השיקום מוסרת הקרן את האחריות לשטח לרשות המקומית ומאותו רגע הוא נמצא באחריותה המלאה.

מחצבת ברניקי טבריה במהלך עבודות השיקום

הקרן לשיקום מחצבות

מזכירות הקרן לשיקום מחצבות / קריית הממשלה, דרך מנחם בגין 125, תל-אביב, מיקוד: 67012
טלפון: 03-7632375 / פקס: 03-7632376 / אתר אינטרנט: www.kasham.org.il